

การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาท
ของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี*

MODEL DEVELOPMENT OF RELIGIOUS SUCCESSOR MANAGEMENT
OF SANGHA IN NONTHABURI PROVINCE

พระครูปลัดวิชาญ วิชาชาโร, พระมหาสุนันท์ สุนนโท, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)
Phrakrupaladwichan Vijjādharo, Phramaha Sunan Sunando, Phraudomsittinayok (Kampol Kunangkaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไป ศึกษาองค์ประกอบ และ นำเสนอการพัฒนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน โดยเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 148 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดมีความพร้อมด้านบุคลากร วัดมีความพร้อมด้านสถานที่ มี เวทีในการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศรัทธา มีการควบคุม เรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด 2. องค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) องค์ประกอบ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 2) องค์ประกอบด้านไตรสิกขา 3. การพัฒนา รูปแบบ ประกอบด้วย การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ศาสนทายาทโดยให้มีศรัทธาอย่าง แนบแน่น และมีความรักและศรัทธาในพระรัตนตรัย การเพิ่มศักยภาพทางปัญญาให้ศาสน ทายาทได้มีความรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม มีความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลี และ สามารถสอนธรรมะได้ การเพิ่มขีดความสามารถให้กับศาสนทายาทให้มีการพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี และสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ได้ การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท

คำสำคัญ: การพัฒนา รูปแบบ; การบริหารจัดการ; ศาสนทายาท; คณะสงฆ์

*Received August 5, 2021; Revised August 10, 2021; Accepted August 11, 2021

Abstract

This research article aimed to analyze the general condition, study the composition and present the development, using mixed methods research. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 17 key informants and 10 participants in focus group discussion. Data were analyzed by descriptive interpretation. and quantitative research, data were collected from 148 samples with questionnaires and analyzed data by frequency, percentage, and Mean Standard Deviation.

The results of the research showed that 1. The temple was ready in terms of personnel and location. There was a platform to develop knowledge and abilities. There were activities that promoted faith. Disciplinary matters were strictly controlled strictly, 2. Two important components were 1) components of human resource management principles 2) Components of the Trisikkha principle. 3. Model of development consisted of cultivating faith in Buddhism to religious heirs by having strong faith and had love and faith in the Triple Gem. Increasing the intellectual potential for religious heirs to have knowledge of the Dharma Department. having knowledge of the Pali Dharma and able to teach the Dharma, empowering the religious heirs to develop themselves constantly to be able to propagate Buddhism as well and able to help themselves and others, to enhance the body of knowledge in Buddhism to enable the heirs to have knowledge of the Dharma and Discipline; to disseminate the knowledge of Buddhism. Technology was introduced to help manage knowledge.

Keywords: Model Development; Management; religious heirs; Sangha

บทนำ

การบริหารจัดการศาสนทายาทให้มีคุณภาพ ก็ต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการที่ดีของวัด หากวัดใดมีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมก็จะมีศาสนทายาทจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ในด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผล แต่ในปัจจุบัน การศึกษาพระปริยัติธรรมมีคุณค่า ความหมายและความสำคัญต่อสังคมและชีวิตของคนสมัยปัจจุบัน น้อยลงตามลำดับ และมีเสียงวิพากษ์

วิจารณ์ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่เพียงพอที่จะสร้างพระภิกษุสามเณรให้เป็นศาสนทายาทที่ดีได้ แต่ในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาอื่นๆ นอกจากพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีก็ถูกมองว่าผลิตพระภิกษุสามเณรเพื่อให้ลาสิกขา และในด้านนโยบายและขอบเขตของการบริการศาสนศึกษาของเขตคับแคบลงคือเน้นให้การศึกษาเฉพาะบุคคลที่อยู่ในวงในของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ละเลยคนที่บวชระยะสั้น และศิษย์วัด ในด้านที่เกี่ยวข้องกับรัฐ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้ทั่วถึงตามเป้าหมายและไม่สามารถแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาได้ และแยกการศึกษาออกไปจัดเอง ทำให้ความห่างเหินระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์มากขึ้น (พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2545) เมื่อศาสนทายาทลดลง ก็ส่งผลกระทบต่อจำนวนพระภิกษุผู้ที่จะอุปสมบทสืบทอดพระพุทธศาสนาตกลงไปด้วย ทั้งนี้เกิดจากการขาดการบริหารจัดการที่ดีนั่นเอง (ณัฐกานต์ บุญแนบ, 2562; พระครูพิศิษฐ์ กระจ่าง (ประยูร นนทियो) และคณะ, 2564)

จังหวัดนนทบุรีมีการสรรหาศาสนทายาท โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ จากการเชิญชวนของพระสอนศีลธรรม ส่วนหนึ่งได้จากการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ให้การอบรมสั่งสอน เรียกได้ว่าเป็นการแนะนำให้ผู้บวชสนใจในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อเยาวชนได้บวชเข้ามาได้รับการขัดเกลาจิตใจ ก็จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง ซึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก็คือ การอบรมสั่งสอน จิตสำนึก และแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดี (ธีรศักดิ์ บึงมูม, 2558) อย่างไรก็ตามสามเณรที่บรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ส่วนใหญ่จะไม่บวชต่อเพื่อเป็นศาสนทายาท มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่สนใจบวช ทั้งนี้เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่ดี ส่งผลให้มีผู้สนใจลดน้อยลงตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ปัญหาข้างต้น พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาท ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร การวางแผนยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย การสรรหาและการคัดเลือกศาสนทายาท คัดเลือกจากการแนะนำโดยโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือจากพระสอนศีลธรรม ยังขาดการคัดเลือกผู้ที่มีความพร้อมและศรัทธา ทั้งการรักษาให้ศาสนทายาทอยู่ในพระศาสนาก็ทำได้ยากเนื่องจากอยู่ในช่วงวัยที่เรียกว่าเยาวชน ส่งผลให้จำนวนศาสนทายาทลดลงอย่างต่อเนื่อง เพิ่มขึ้นจำนวนน้อย และที่มีอยู่ก็ลดลงตามลำดับ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ด้วยเห็นความสำคัญว่า หากมีการบริหารจัดการศาสนทายาทด้วยกระบวนการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม โดยใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ในการบริหารจัดการ จะสามารถบริหารจัดการศาสนทายาทให้มีจำนวนมากขึ้น และเป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งจะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาสถาพรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร(Population) ได้แก่ สังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 233 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง(Sample) ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวน 148 รูป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี กลุ่มผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนนทบุรี กลุ่มนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ รวม 17 รูปหรือคน

การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ(Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภคณีคุณทิพย์, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำ

กว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อิอัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อิอัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.926

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 148 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) ,ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี

ผลของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีตั้งที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งประกอบด้วย จุดแข็ง คือ วัดมีความพร้อมด้านบุคลากร วัดมีความพร้อมด้านสถานที่ มีเวทีในการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมศรัทธา มีการควบคุมเรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ขาดการอบรมด้านภาษาอังกฤษ ขาดการอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขบประมาณในการบริหารจัดการศาสนทายาทยังไม่เพียงพอ ศาสนทายาทสนใจเรียนบาลีน้อยลง ขาดการสร้างแรงจูงใจ โอกาส

คือ การศึกษาของคณะสงฆ์เปิดกว้างให้สามารถศึกษาได้อย่างกว้างขวาง คณะสงฆ์ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอบรมพัฒนาศาสนทายาทอย่างเต็มที่ การศึกษาของคณะสงฆ์มีค่าใช้จ่ายต่ำ มีเวทีในการพัฒนาความรู้ความสามารถ มีโอกาสที่จะเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาสูง และอุปสรรค คือ จำนวนศาสนทายาทลดลง ไม่สามารถควบคุมการใช้เครื่องมือสื่อสารได้ ยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการศาสนทายาทอย่างเป็นรูปธรรม ไม่สามารถคัดเลือกศาสนทายาทที่มีคุณสมบัติครบถ้วนได้ มีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมบางประการที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป

2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การบริหารจัดการศาสนทายาทตามแนวการบริหารทัพยากรมนุษย์ ด้านการวางแผน ประกอบด้วย การวางแผนการบริหารจัดการอย่างชัดเจนโดยมีการประชุมวางแผนในส่วนนี้อย่างต่อเนื่อง กำหนดกระบวนการในการบริหารจัดการศาสนทายาทอย่างเป็นระบบ วางแผนการสรรหาและจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ กำหนดตัวชี้วัดซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินผลที่จะระบุได้ถึงความสำเร็จ และมีแผนระยะสั้นและระยะยาว จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า การบริหารจัดการศาสนทายาทตามแนวการบริหารทัพยากรมนุษย์ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.71) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1 มีการวางแผนการบริหารจัดการศาสนทายาทอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$, S.D.=0.72) รองลงมาคือ ข้อ 2 มีการกำหนดกระบวนการในการบริหารจัดการศาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.69) และข้อ 3 มีการกำหนดตัวชี้วัดในการบริหารจัดการศาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$, S.D.=0.68)

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ด้านการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การปลูกฝังศรัทธาให้ศาสนทายาทมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น มีความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์และพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนถึงขั้นจิตใจแน่วแน่เข้าสู่แก่นธรรม ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศาสนทายาทรุ่นใหม่ และมีความรักและความเคารพในพระรัตนตรัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์

จังหวัดนนทบุรี ด้านการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$, S.D.=0.71) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1 มีการอบรมให้ศาสนทายาทเกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.73) รองลงมาคือ ข้อ 4 ฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบเพื่อเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.69) และ ข้อ 3 มีการศึกษาดูงานกิจการพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.71)

อภิปรายผลการวิจัย

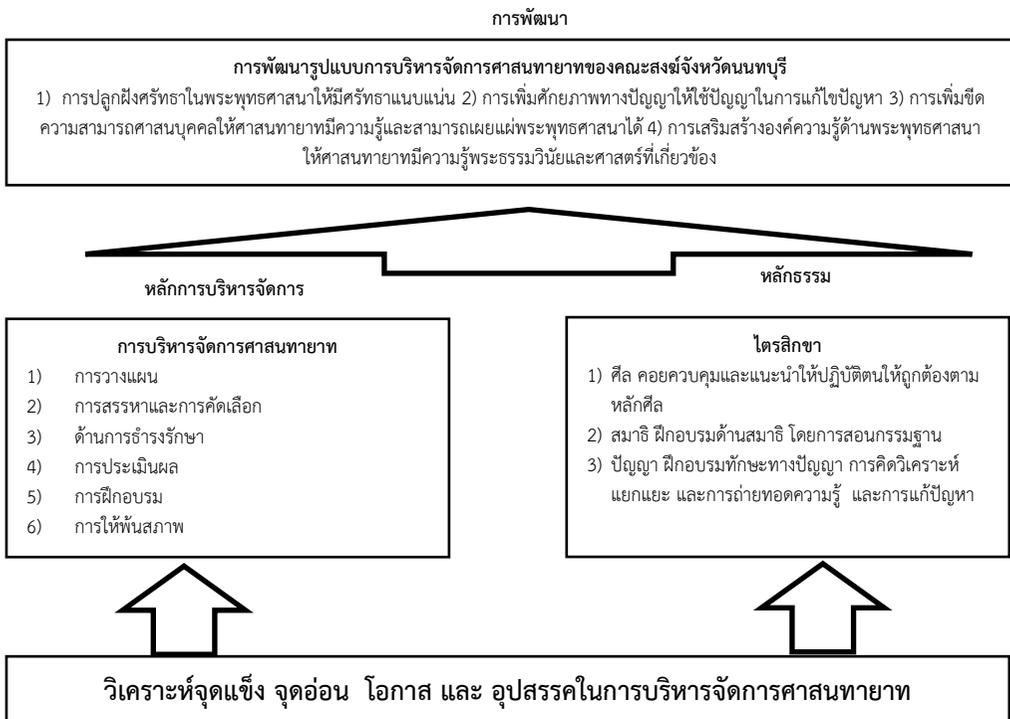
1. การวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีตั้งที่กล่าวแล้วข้างต้น ประเด็นที่น่าสนใจซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ จำนวนของศาสนทายาทลดลงอย่างเห็นได้ชัดอันเนื่องมาจากการที่ภาครัฐเปิดกว้างทางการศึกษา และสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วประชาชนเกิดปัญหาความยากจนปัญหาปากท้อง จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาบวชลดลงเพราะต้องทำมาหาเลี้ยงครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทวี วิสารโท (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไปกว่าร้อยละ 15 คาดว่าน่าจะมีสาเหตุหลักมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ สังคมอุตสาหกรรมและการเรียนรู้ ต่างจากในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม จากครอบครัวที่เคยมี บุตรหลายคนก็ลดเหลือเพียงครอบครัวละ 1-2 คน พ่อแม่ก็ไม่นิยมส่งลูกชายให้เข้าบวชเรียนเหมือนแต่ก่อน จุดอ่อนประการที่ 2 ที่พบจากการวิจัยคือขาดการสร้างแรงจูงใจให้ศาสนทายาทเข้ามาบวชเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษายังขาดการวางแผนร่วมกัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยา มาใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จ การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้

2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ในส่วนของการบริหารจัดการศาสนทายาทตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการศาสนทายาทตามหลักไตรสิกขา พบว่า มีการบริหารจัดการ โดยมีการวางแผนปฏิบัติงานในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีการคัดเลือกศาสนทายาทที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาอบรมสั่งสอนตามกระบวนการต่อไป ในส่วนของกระบวนการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขา มีการสอนให้ศาสนทายาทได้ฝึกสมาธิ การโดยสอนกรรมฐานให้รู้จักทำจิตใจให้สงบ และ ฝึกอบรมทักษะทางปัญญา การคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์ (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ โดยใช้สมาธิเป็นตัวนำ ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายบ่อย ๆ และการจัดโครงการ ฝึกอบรมสมาธิ ในส่วนของปัญญาใช้วิธีการให้พระสงฆ์สอนทักษะทางปัญญา ในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้ไฮดรอปาสาททั้ง 5 ในการรับฟังธรรม การใช้ความคิดในการวิเคราะห์ และการใช้องค์ธรรมมาภาวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพศาล พุสุตโต (2558) ที่ได้วิจัยเรื่อง วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร คือ อบรมข้อวัตร แต่ละสำนักจะมีขั้นตอนการอบรมและฝึกปฏิบัติ ขั้นตอนดังกล่าว คือการอบรมลูกศิษย์แนะนำ การเจริญจิตภาวนาสอนวิปัสสนากรรมฐาน นั้นเป็นภารกิจที่ครูบาอาจารย์ต้องให้การอบรมแนะนำดูแลให้คำปรึกษาลูกศิษย์อย่างใกล้ชิด การเข้ามาบวชตั้งแต่เป็นผ้าขาวเพื่อทดลองฝึกการปฏิบัติก่อน การบวชเพื่อเป็นพระภิกษุ ตลอดถึงศึกษาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เพื่อเป็นการ ฝึกหัดความอดทนด้วยวิธีเหล่านี้ จึงทำให้พระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร มีศาสนทายาทที่ดีสืบทอด และมีคุณภาพสามารถพร้อมเป็นผู้นำเป็นครูเป็น อาจารย์สั่งสอนลูกศิษย์รุ่นหลังอย่างต่อเนื่องตลอดมา

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้มีศรัทธาแนบแน่น การเพิ่มศักยภาพทางปัญญาให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา การเพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคลให้ศาสนทายาทมีความรู้และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ และ การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทมีความรู้พระธรรมวินัยและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและนำมาประยุกต์ใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปารีชาติ ธีระวิทย์ (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม มีวิถีทางในการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งสามารถ

ดำเนินการได้ 3 แนวทางย่อย คือ การศึกษาเรียนรู้ การวิเคราะห์ตนเอง และการฝึกฝนตนเอง การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจะต้องดำเนินการด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับนักศึกษา และในการวิจัยผู้วิจัยยังพบว่า การเพิ่มศักยภาพทางปัญญาและการเพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล โดยความก็คือการอบรมสั่งสอนให้ศาสนทายาทได้มีความรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำมาวิเคราะห์ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาสติปัญญาให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แยกแยะและแก้ไขปัญหาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรวาล สุขไมตรี (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธ ใช้รูปแบบของการฝึกอบรมสั่งสอน ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพดังกล่าวจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ 3 ส่วน คือ ในส่วนของหลักการบริหารจัดการ และพัฒนาการ

1. หลักการ คือ การบริหารจัดการศาสนทายาทตามกรอบของการบริหารจัดการ 6 ด้าน ได้แก่ การวางแผนในการบริหารจัดการ วางแผนด้านงบประมาณ กำหนดวิธีการดำเนินการ กำหนดเป้าหมายตัวชี้วัด และทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารจัดการศาสนทายาท จากนั้นดำเนินการสรรหาศาสนทายาทโดยจะเลือกจากศาสนทายาทผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือเป็นสัมมาทิฐิผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ศาสนทายาทมาแล้วก็ดำเนินการอบรมพัฒนาปรับปรุงจริยวัตร ให้ศึกษาพระธรรมวินัย ให้มีความรู้ความสามารถและรักษาไว้ให้อยู่ต่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และมีการประเมินผลความรู้ความสามารถพร้อมทั้งการปฏิบัติตามตามพระธรรมวินัยและการทำกิจวัตร ฝึกอบรมพัฒนาให้มีความรู้ในส่วนที่ยังขาดหายไป ซึ่งจะทราบได้จากการประเมินผล ในกรณีที่ต้องให้พ้นสภาพ ก็มีการเตรียมการ โดยหลักการคือทำให้พ้นสภาพแบบไม่ให้เกิดความเสียหายให้ลาสิกขาให้ถูกต้องตามวิธีการ และมีการเตรียมการโดยฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักคิหิปฏิบัติ ให้รู้จักใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพสุจริต และที่สำคัญหากเป็นไปได้ควรส่งเสริมให้อุปสมบทต่อเป็นพระภิกษุ

2. หลักธรรม ได้แก่หลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักที่ควรนำมาใช้ในการบริหารจัดการศาสนทายาทโดยในเบื้องต้นให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล จากนั้นสอนให้มีสมาธิ การสอนกรรมฐานให้รู้จักทำจิตใจให้สงบ และ ฝึกอบรมทักษะทางปัญญา การคิดวิเคราะห์แยกแยะ และการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ปัญหา โดยที่หลักธรรมนี้จะนำไปประยุกต์กับหลักการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี

3. พัฒนาการ คือ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ประกอบด้วย 1) การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้มีศรัทธาแนบแน่น 2) การเพิ่มศักยภาพทางปัญญาให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา 3) การเพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคลให้ศาสนทายาทมีความรู้และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ และ 4) การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทมีความรู้พระธรรมวินัยและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรมีนโยบายร่วมกับภาครัฐในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเป็นการสร้างทางเลือกในการศึกษาของเยาวชนและจะส่งผลให้จำนวนศาสนทายาทเพิ่มมากขึ้น

2. ในขั้นตอนการสรรหาศาสนทายาทยังมีปัญหาอยู่บ้างคือไม่สามารถเลือกศาสนทายาทที่มีคุณสมบัติครบถ้วนได้ เนื่องจากมีจำนวนน้อย คณะสงฆ์จึงควรมีนโยบายการการประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการบวชเป็นศาสนทายาทเพื่อศึกษาในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์

3. การเพิ่มจำนวนศาสนทายาทแนวทางที่จะเป็นไปได้คือ การมีนโยบายส่งเสริมการศึกษา เช่นการศึกษาฟรี หรือนโยบายในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานของภาครัฐ และการศึกษาที่มีสาขาวิชาให้เลือกอย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรร่วมมือกับภาครัฐจัดการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลการศึกษาให้เป็นเอกภาพ เพื่อให้ศาสนทายาทที่เข้ามาบวชเรียนสามารถศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

2. วัดแต่ละวัดในจังหวัดนนทบุรีควรดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ดำเนินการแนะแนวการศึกษาสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนสนใจเข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรม

3. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมกำหนดนโยบาย การจัดการศึกษาที่มีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับภาครัฐ และการศึกษาทางเลือก เพื่อรองรับเยาวชนที่จะเข้ามาบวชเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาทางเลือก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการบริหารจัดการศาสนทายาทในยุค New Normal เพื่อศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบพร้อมทั้งวิธีการในการบริหารจัดการศาสนทายาทให้เกิดประสิทธิผล

2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศาสนทายาทในจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ทราบถึงหลักการและวิธีการที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนทายาท

3. ควรมีการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจบวชเรียนในพระพุทธศาสนาของเยาวชนจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่สำคัญและนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการบริหารสรรหาและการคัดเลือกศาสนทายาท

เอกสารอ้างอิง

- จักรวาล สุขไมตรี. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐกานต์ บุญแนบ. (2562). การนำหลักพุทธธรรมมาปลูกฝังให้กับต้นกล้าที่เป็นเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 2(2), 55-64.
- ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ บึงมูม. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน อำเภอป่าพะ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารธรรมทรรศน์*, 15(1), 148.
- บัญชายุทธ นาคมจุลินท์. (2557). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปาริชาติ ธีระวิทย์. (2561). การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(1), 37.
- พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทีโย) และคณะ. (2564). การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(2), 69-80.
- พระไพศาล พหูสุตโต. (2558). วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติ ในจังหวัดสกลนคร. *วารสารปณิธาน*, 11(16), 130.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 23-24.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). *ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2562*. สืบค้น 19 มิถุนายน 2563, จาก http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=361